

Dohovor by sa mal stať novým nástrojom venovaným výlučne ochrane, riadeniu a plánovaniu celej krajiny v Európe. Zdôrazňuje sa v ňom želanie verejnosti užívať krajinu vysokej hodnoty a zohrávať aktívnu úlohu pri jej rozvoji. Pre zmluvné strany Dohovoru vyplynie z neho povinnosť nielen vytvoriť a realizovať stratégie zamerané na ochranu, manažment a plánovanie krajiny, ale vytvoríť aj postupy pre účasť širokej verejnosti, miestnych a regionálnych orgánov pri ich tvorbe a realizácii. Vychádza sa z presvedčenia, že ak budú obyvatelia zohrávať aktívnu úlohu v rozhodovacích procesoch týkajúcich sa kra-

jiny, posilní sa tým aj ich vzťah ku krajine, miestu, kde žijú, kde pracujú, kde trávia svoj voľný čas. Ak budú mať väčšie možnosti ovplyvniť kvalitu svojho prostredia, posilní sa tým aj miestna a regionálna identita obyvateľstva, a v konečnom dôsledku sa tým prispeje k podpore trvalo udržateľného rozvoja. A v tom je výrazná silná väzba aj na aktivity Miestnej Agendy 21.

Úplný text Dohovoru, jeho zhrnutie, ako aj dôvodovú správu možno nájsť na adrese: <http://conventions.coe.int>

Mária Kozová

Program malých grantov

Program malých grantov na podporu trvalo udržateľného rozvoja v SR tvorí tretiu súčasť rámcového projektu "Podpora trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike ktorý sa uskutočňuje v rokoch 1999–2001 s finančnou podporou Rozvojového programu Organizácie spojených národov (UNDP). Garantom projektu je Ministerstvo životného prostredia SR a jeho realizáciu zabezpečuje Regionálne environmentálne centrum pre krajiny strednej a východnej Európy na Slovensku. (Poznámka redakcie: O projekte sme už na stránkach nášho časopisu viackrát informovali, napr. v č. 5/1999, s. 227–228, č. 2/2000, s. 59).

V rámci Programu malých gran-

tov sa okrem mimovládnych organizácií (MVO) podporovali aj samosprávy, pretože ich aktivita na miestnej úrovni je kľúčová pre implementáciu princípov trvalo udržateľného rozvoja. V súlade s inštrukciami uvedenými v Príručke programu malých grantov sa ciele projektov orientovali predovšetkým na národnú a miestnu úroveň.

• **Na národnej úrovni** sa vyžadovalo, aby projekty spĺňali predovšetkým nasledujúce kritériá:

– **Celonárodný význam:** Projekty, ktoré riešia environmentálne problémy alebo problémy súvisiace s trvalo udržateľným rozvojom celonárodného charakteru, prípadne s prepojením na formu-

láciu Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja a projekty s možnosťou aplikácie v iných oblastiach Slovenska.

- **Spolupráca rôznych skupín spoločnosti:** Projekty podporujúce spoluprácu viacerých mimovládnych organizácií alebo samospráv, prípadne spoluprácu so štátnou správou, súkromným sektorom, vedeckými pracoviskami, univerzitami, resp. školami s cieľom nájsť najvhodnejšie riešenie problémov súvisiacich trvalo udržateľným rozvojom.
- **Účasť verejnosti v rozhodovacích procesoch:** Projekty, ktoré umožňujú širokej verejnosti podieľať sa na riešení problémov súvisiacich s trvalo udržateľným rozvojom a zapájať sa do rozhodovacích procesov o týchto problémoch.

Projekty mali byť zamerané na environmentálne problémy uvedené v Agende 21, ako napríklad: ochrana ovzdušia, vôd, pôdy, odpadové hospodárstvo vrátane separovaného zberu a recyklácie, ochrana biodiverzity a starostlivosť o nestabilné ekosystémy, oblasť produkcie a spotreby energie a jej ekonomické, sociálne a environmentálne dôsledky, ochrana a podpora ľudského zdravia, vzdelávanie a zvyšovanie vedomia a informovanosti skupín spoločnosti o problematike trvalo udržateľného rozvoja, regionálny rozvoj a trvalo udržateľný cestovný ruch, podpora tradičných foriem poľnohospodárstva, podpora environmentálne vhodných foriem lesného hospodárstva atď.

• **Na miestnej úrovni** program malých grantov finančne podporoval projekty mimovládnych organizácií a samospráv zamerané na riešenie miestnych environmentálnych problémov a na realizáciu aktivít podporujúcich trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni. Projekty mali spĺňať nasledujúce kritériá:

- **Riešenie miestnych problémov:** Projekty mimovládnych organizácií

a samospráv zamerané na riešenie lokálnych environmentálnych problémov a problémov súvisiacich s trvalo udržateľným rozvojom komunity na miestnej, prípadne regionálnej úrovni.

- **Budovanie komunity:** Projekty zamerané na budovanie komunity občanov, podporujúce účasť verejnosti na rozhodovacích procesoch o veciach verejných a dobrovoľné aktivity občanov, ako aj vzájomnú spoluprácu medzi rôznymi spoločenskými skupinami.
- **Podpora informovanosti:** Projekty zvyšujúce úroveň informovanosti o problematike trvalo udržateľného rozvoja na miestnej úrovni.

Informácia o oboch kolách tohto grantového programu bola publikovaná vo viacerých médiách, v diskusiách internetových skupinách zameraných na mimovládne organizácie a regionálny rozvoj, v Bulletinu REC Slovensko a na internetovej stránke REC. O priebežných výsledkoch sa referovalo aj na seminároch a konferenciách.

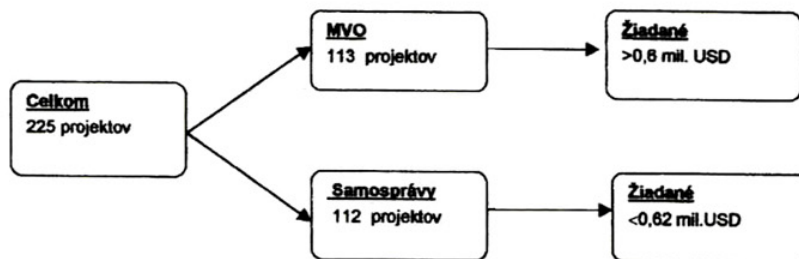
Výberový proces

Na grantový program bola určená celková suma 100 000 USD, ktorá sa rozdelila v dvoch kolách.

Grantový program sa aj zásluhou širokej propagácie stretol s veľkou odozvou MVO a miestnych samospráv. REC Slovensko dostalo v dvoch vypísaných kolách celkom 225 projektov. Všetky projekty, ktoré spĺňali kritériá a podmienky na udelenie grantu, boli doručené členom Grantovej komisie, zloženej zo zástupcov ZMOS-u, ÚMOS-u, Ekofóra (združenia environmentálnych mimovládnych organizácií), REC Slovensko, MŽP SR a UNDP.

Členenie projektov podľa predkladateľa vidno na obr. 1.

Prezentované členenie neodráža presne skutočnú situáciu, nakoľko v mnohých prípadoch, aj keď predkladateľom bola MVO alebo samo-

1. Členenie projektov podľa predkladateľa

správa, sa projekt riešil v úzkej spolupráci so samosprávou, resp. opačne.

Najviac návrhov projektov bolo tematicky zameraných na manažment odpadového hospodárstva, napr. rozšírenie separovaného zberu odpadu, nákup kontajnerov a podobne. Mnoho z navrhovaných projektov bolo zameraných na cykloturistiku, spracovanie regionálnej Agendy 21 a založenie, resp. činnosť miestnych turistických informačných centier, prípadne vypracovanie stratégie rozvoja obce alebo mesta v spolupráci s rôznymi skupinami miestnej komunity. Častými témami, ktoré však z hľadiska cieľov programu mali nižšiu prioritu, boli návrhy zamerané na vybudovanie detských ihrísk, športových areálov, revitalizáciu parkov a údržbu zelene.

Posudzované projekty boli rozličného zamerania a na rôznej kvalitatívnej úrovni. V prvom kole (uzávierka 31. 8. 1999) Grantová komisia rozhodla o podporení 17 projektov v celkovej sume 71 560 USD. Po prerokovaní ďalších možností a zdrojov financovania 3 projekty podporil British Know How Fund a 1 projekt podporilo Holandské veľvyslanectvo. Vybrané projekty boli zamerané najmä na uplatňovanie miestnej Agendy 21, problematiku nakladania s odpadmi, biodiverzitu, ochranu prírody a kultúrneho dedičstva, energetiku a vzdelávanie o trvalo udržateľnom rozvoji.

Grantová komisia v druhom kole (uzávierka začiatkom r. 2000) rozhodla o udelení grantov na 11 projektov v celkovej zostávajúcej sume 28 440 USD. Medzi vybranými boli projekty zamerané na riešenie problematiky trvalo udržateľného rozvoja na miestnej a regionálnej úrovni, dopravy a bývania v mestách, informatiku a environmentálne vzdelávanie mládeže.

Predbežné výsledky k dnešnému dňu naznačujú, že realizácia grantového programu mala značný význam. Väčšina udelených grantov smerovala k podpore konkrétnych aktivít a činností na presadzovanie princípov trvalo udržateľného rozvoja, čím ukázala, že to nie je len teoretický pojem, ale konkrétne aktivity vedúce k vyváženému rozvoju spoločnosti a k zlepšovaniu kvality života.

Na jednej strane program umožnil podporiť mnoho aktivít organizácií systematicky sa venujúcich presadzovaniu princípov trvalo udržateľného rozvoja či už na miestnej, regionálnej alebo na národnej úrovni. Ako najzaujímavejšie sa ukázali projekty, ktoré mali za úlohu vypracovanie Miestnej Agendy 21. Ich podporením vznikol priestor na otestovanie a porovnanie rôzneho chápania a účelu MA 21 a takisto rozličných prístupov k ich príprave (líšiacich sa spôsobom prípravy, komplexnosťou a zapojením rôznych skupín spoločnosti do prípravy). Zaujímavé výsledky sa

dosiahli pri projektoch, kde sa do realizácie zapojili aj tí experti, ktorí sa podieľali na príprave Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja. Toto prepojenie umožnilo overiť princípy, ciele a zvolený postup prípravy Národnej stratégie TUR v praxi na nižších úrovniach. Ďalším z dôležitých prínosov programu je posilnenie spolupráce MVO a samospráv na miestnej úrovni, či už pri príprave, alebo samotnej realizácii projektov, keďže táto spolupráca je nevyhnutným predpokladom ďalšieho rozvoja miestnych komunít. Nezanedbateľný prínos mal Program malých grantov aj pri propagácii koncepcie trvalo udržateľného

rozvoja, ktorá je aj napriek tomu, že od prijatia Agendy 21 na Summitu Zeme v Riu uplynulo skoro desať rokov, neznámym pojmom pre väčšinu nášho obyvateľstva.

Podrobný zoznam organizácií a projektov podporených z Programu malých grantov, spolu so stručným popisom činnosti a kontaktnými adresami riešiteľských organizácií, možno získať na adrese: www.rec.sk v časti Projekt *Podpora trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike* alebo priamo v REC Slovensko.

Vladimír Hudek
Milan Chrenko

Prírodovedec Oto Herman

V minulom roku uplynulo 165 rokov od narodenia významného prírodovedca, národopisca, archeológa, múzejného pracovníka, novinára i politika, právom označovaného za posledného uhorského polyhistora, Ota Hermana (narodil sa 26. 9. 1835 v Brezne – zomrel 27. 12. 1914 v Budapešti, pochovaný je v Miskolci – Alsóhámore).

Pri tejto príležitosti usporiadala Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Centrum ochrany prírody a krajiny v Banskej Bystrici a Mesto Brezno odborný seminár s medzinárodnou účasťou **Oto Herman (1835–1914) – prírodovedec**. Uskutočnil sa 22. novembra 2000 v zasadačke Mestského úradu v Brezne. Podujatie sa uskutočnilo v roku, v ktorom si mesto Brezno (Hermanovo rodisko) pripomenulo 735 rokov od prvej písomnej zmienky, 620 rokov od udelenia mestských práv a 345 rokov od jeho inkorporácie medzi slobodné krá-

ľovské mestá. Cieľom podujatia bolo predstaviť Ota Hermana súčasnej generácii prírodovedcov predovšetkým ako zoológa, ale priblížiť ho aj ako osobnosť európskeho formátu, akých sa v našich končinách, v rámci celého bývalého Uhorska, nevyskytovalo mnoho, a súčasne ako jedného z priekopníkov ochrany prírody.

V bohatej Hermanovej bibliografii možno nájsť viacero kníh venovaných ochrane prírody (napr. *Chránime zvieratá*, *Ochrana zvierat*) i množstvo podobne zameraných článkov (napr. *Deň vtákov a stromov v Uhorsku*, *Medzinárodná dohoda z r. 1902 o ochrane vtáctva a Uhorsko – Otvorená prosba vo veci jednoty ochrany zvierat*, *Ochrana vtáctva na parížskom medzinárodnom hospodárskom kongrese*).

Bol to práve Herman, kto r. 1882 založil *Krajinský zväz ochrany zvierat v Uhorsku*, a práve jeho zásluhou bola r. 1900 úradne ustanovená akcia pre školy *1. apríl – Deň vtákov a stro-*

mov. Ten vlastne pretrváva ako Deň vtákov dodnes a končia sa ním tradičné jarné *Dni ochrany prírody*. Oto Herman sa aktívne podieľal aj na vypracovaní viacerých vtedajších ochranárskych dohôd. Navyše, veľmi rýchlo pochopil význam prírodných vied a ochrany prírody aj v osvetovej práci. O jeho prednášky v rámci osvetových večierok Prírodovedeckej spoločnosti bol veľký záujem, pretože patril k výborným rečníkom.

Na seminári, ktorý sa niesol v príjemnom, pracovnom duchu, sa zúčastnilo 20 odborníkov zo Slovenska i Maďarska. Organizátori ho pripravili ako neformálne komorne ladené stretnutie ľudí so záujmom o túto osobnosť. Odzneli na ňom 3 hlavné referáty približujúce už nežijúce osobnosti prírodovedy pôsobiace v Brezne, Ota Hermana na základe črt jeho života i odborného zamerania ako múdreho búrliváka i ako priekopníka ochrany prírody a archeologického výskumu v Bukovom pohorí. Okrem toho si účastníci vypočuli niekoľko zaujímavých koreferátov a v závere sa rozprúdila bohatá a podnetná diskusia.

Príspevky zo seminára budú publikované v samostatnom zborníku.

Peter Urban

